

Beteckning: Rel C kult ht 2007:3

Institutionen för humaniora och samhällsvetenskap

Den teoretiska Buddhismen –
och något om dess praktiska tillämpning
En läromedelsanalys

Anna Eklund
Januari 2008

C-uppsats, 15 högskolepoäng
Religionsvetenskap

Religionsvetenskap med inriktning mot kultur och identitet C
Handledare: Karin Sarja
Examinator: Peder Thalén

Innehållsförteckning

1.	Inledning	2
1.1	Syfte och frågeställning	3
1.2	Metod och material	3
1.3	Disposition	4
2.	Bakgrund	5
2.1	Den historiska Buddha	5
3.	Läromedelsanalys	9
3.1	Analys av Religion och sammanhang	9
3.2	Hur förmedlas bilden av den historiska Buddha?	9
3.3	Hur tar man upp kvinnan i religionen?	10
3.4	Analys av Religion A	11
3.5	Hur förmedlas bilden av den historiska Buddha?	11
3.6	Hur tar man upp kvinnan i religionen?	12
3.7	Analys av Liv och mening	13
3.8	Hur förmedlas bilden av den historiska Buddha?	13
3.9	Hur tar man upp kvinnan i religionen?	14
4.	Frågor till religionslärare	15
4.1	Sammanställning av lärarnas svar	16
5.	Tidigare forskning	20
6.	Egen diskussion	22
6.1	Synen på den historiska Buddha	22
6.2	Synen på kvinnan i religionen	24
6.3	Lärarnas undervisning av Buddhism	25
7.	Sammanfattning	26
8.	Litteraturförteckning	28
	Tryckt litteratur	28
	Elektroniska referenser	29
	Tidskrifter	29

1. Inledning

Det finns en föreställning om att Sverige är världens mest sekulariserade land, vilket till viss del kan stämma, men trots det så finns det ett stort intresse för religion och andlighet, och även om många idag inte uttalat tror på en Gud så finns det en föreställning om att man tror på ”någonting”. Inför denna uppsats tittade jag på min egen uppväxt och min väg till andlighet i vardagen, stort som smått. Både min mamma och min mormor tror på reinkarnation, tanken på återfödelse, och det är en tanke som jag själv aldrig avfärdat. Mitt ökade intresse för buddhism har kommit på senare år, men det är först nu som jag har börjat sätta mig in i vad buddhism innebär och hur dess utveckling sett ut. Buddhism har blivit allt mer förekommande i olika medier och tagit ett kliv in i våra vardagsrum genom inredningsmagasin¹ och hälsotidningar². Inredningsmässigt så har Buddhifigurer och österländska religiösa symboler blivit allt mer vanligt. Finns det en reflektion över buddhismen som religion när man anammar vissa buddhistiska inslag, såsom yoga och meditation, till vår egen livsstil? I och med mitt eget ökade intresse för buddhism så har jag valt att ha buddhism som grund för detta uppsatsarbete.

Efter att ha granskat litteratur i ämnet började jag fundera över hur buddhism framställs i skolans läroböcker samt hur lärarna väljer att presentera buddhism för eleverna. Jag ville att mitt uppsatsarbete skulle vara av vikt för mitt kommande yrke då jag läser till gymnasielärare i religion. Jag har själv till viss del haft skolans läromedel till hjälp i undervisningen under min verksamhetsförlagda del av utbildningen, men vilkens kunskap är det egentligen som förmedlas i böckerna? Jag har därför valt att lägga fokus på hur buddhismen redovisas i gymnasieskolans religionskunskapsböcker. Kan man genom läromedlen få en gedigen kunskap om den historiska Buddha? Och hur framställs kvinnan inom buddhismen? Min grundläggande tes är att eleverna i skolan har ett stort intresse för buddhism och om denna tes stämmer hur bemöter lärarna detta intresse på bästa sätt? Dessa frågor hoppas jag få svar på genom arbetet med denna uppsats.

---

¹ *Allt i hemmet* nr 2 januari 2008, sid 66

² *Leva* nr 12 2007 sid 30-31, sid 35

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med denna uppsats är att genom att analysera tre utvalda läroböcker få en bild om hur den historiska Buddha framställs samt titta på hur kvinnoperspektivet tas upp i respektive bok. Genom att utöver denna läromedelsanalys även ta del av lärarnas egna val i religionsundervisningen ämnar jag att få svar på följande frågeställningar:

- Hur tas bilden av den historiske Buddha upp i respektive lärobok?
- På vilket sätt skildras kvinnan inom buddhismen i läroböckerna?
- Hur förmedlar lärarna buddhismen till eleverna?

Detta tillvägagångssätt hoppas jag ger uppsatsen en bred basis där jag dels får inblick i den teoretiska buddhismen (och hur denna förmedlas i läroböckerna), samt den praktiska tillämpningen i skolmiljön.

1.2 Metod och material

Jag ämnar göra ett komparativt textstudium som grund i min uppsats.

För att kunna avgöra om läromedlen haft relevant kunskap att förmedla om den historiska Buddha har jag läst facklitteratur som behandlat buddhismen. Jag har läst äldre såväl som nyare litteratur, dessa har jag sökt upp på Högskolan i Gävles bibliotek samt på stadsbiblioteket i Gävle. I valet av läromedel har jag begränsat mig till tre utvalda böcker. En av böckerna, *Religion och sammanhang, Religionskunskap kurs A B*³ valde jag då jag kommit i kontakt med den under min verksamhetsförlagda period som jag har haft på samtliga Gävles gymnasieskolor och jag själv har använt mig av den i min undervisning. Den andra, *Liv och mening – stora boken*⁴, valde jag då den har en uttalat lite ”modernare” fokus. Det är en flexibel lärobok som är tänkt att eleverna tillsammans med läraren ska lägga upp kursens

---

³ Ring Börje, *Religion och sammanhang, Religionskunskap kurs A B*, Liber AB, Stockholm 2001

⁴ Berg Leif, Rundblom Gunilla, *Liv och Mening stora boken, Religionskunskap för gymnasiet*, Almqvist & Wiksell, Uppsala 2003

innehåll. Den tredje, *Religion A*,⁵ valde jag då den är helt nyutkommen samt att den var inköpt på ”försök” på min nuvarande partnerskola. Dessa tre läromedel har jag under resultatdelen av min uppsats behandlat var för sig samt gjort en större presentation av, då arbetet blev mest överskådligt och fokuserat både för mig och för läsaren på detta sätt. I delen egna reflektioner har jag gett egna synpunkter på respektive bok. Utöver detta textstudium har jag skickat ut frågor till ett antal slumpmässigt utvalda gymnasielärare i religion, där jag inledningsvis frågat om var elevernas intresse ligger i religionsundervisningen. Efter att ha fått in svaren på mina inledande frågor skickade jag ut en djupare frågeställning som haft bakgrund i hur undervisningen i buddhismen sett ut. Jag valde ut lärarna genom att gå in på respektive läns hemsida samt söka upp gymnasieskolor i länet. Där har jag senare tagit mig vidare till respektive gymnasieskolas hemsida och lärarnas kontaktuppgifter. Sånär i efterhand inser jag att genom ha genomfört personliga intervjuer istället skulle jag ha inhämtat mer gedigen information från lärarna. Nu grundar sig min uppsats i stort sett bara på läromedelsanalysen då svaren jag erhöll från lärarna inte var särskilt uttömmande. Som tidigare forskning har jag använt mig av boken *Kan du höra vindhästen? Religionsdidaktik – om konsten att välja kunskap*.⁶ Den behandlar hur man ger elever en rättvis bild av religioner samt ställer frågor kring läroböcker och kunskapssyn. Boken använder den tibetanska buddhismen som exempel i boken och jag ansåg därför att den var relevant för min uppsats. Till viss del har jag även med antologin *Livstolkning och värdegrund*⁷ där författarna bidragit med sin yrkeskompetens för att belysa svårigheterna i att undervisa i religionskunskap.

1.3 Disposition

Denna uppsats har i början syfte samt frågeställning varefter uppsatsen delas in i tre delar. Första delen är min bakgrund där jag tar upp grunderna i den buddhistiska läran, främst fakta kring den historiske Buddha. Andra delen behandlar resultatet från läroböckerna samt presenterar svaren på de frågor jag skickade ut till slumpmässigt utvalda lärare. I den tredje delen har jag med tidigare forskning samt min egen diskussion och en sammanfattning.

---

⁵ Elm Sten, Thulin Birgitta, *Religion A*, Interskol AB, Linhamn 2007

⁶ Härenstam Kjell, *Kan du höra vindhästen? Religionsdidaktik om konsten att välja kunskap*, Studentlitteratur, Lund 2000

⁷ Almén Edgar m.fl, *Livstolkning och värdegrund, att undervisa om religion, livsfrågor och etik*, Skapande Vetande, Linköping 2000

2. Bakgrund

Att Buddha blev upplyst då han satt och mediterade under ett Bodhiträd är allmängiltig kunskap. För att få en mer övergripande bild över den historiska Buddha, Siddharta Gautama, har jag läst litteratur som behandlat buddhismen i sin helhet och nedan skisserar jag legenden om Buddha och hans uppväxt. Litteratur som jag använt mig av inför detta avsnitt har varit: *Buddhismen - religion, historia, liv*.⁸ Boken *Vad Buddha lärde*⁹ och *Introducing Buddhism*¹⁰ samt boken *En vägledning till Buddhismen*.¹¹

2.1 Den historiska Buddha

Buddhismen hade sin början i norra Indien under 500- eller 400 talet f Kr, när en man vid namn Siddharta Gautama nådde ”upplysning”, den eviga sanning genom vilken människor befrias från återfödelse.¹² Han blev Buddha, som betyder den upplyste, och lärde ut till andra hur man kan undgå återfödelse och lidande. Sanningen om Buddhas metod, som går ut på meditation och andlig övning samt Buddhas lära har enligt buddhismens anhängare alltid funnits. Själva ordet Buddha är i sig en titel och inte ett namn på en person, dess innebörd lyder: den vakne. Vilket syftar på att personen är vaken för sanningen och ser verkligheten som den verkligen är beskaffad.¹³ Siddharta Gautama är således namnet på den historiska Buddha som anses ha lagt grunden för buddhismen. Det finns många legender kring Siddhartas liv, dessa legender kan ge oss insikter om hur dagens buddhister ser på Buddha och mening som det kan skänka. Enligt buddhismen var Siddharta en i raden av flera kommande Buddhor och det har funnits andra buddhor före honom.¹⁴ Titeln för Buddha i det här sammanhanget kommer hädanefter att syfta på den historiske personen Siddharta Gautama.

---

⁸ Jacobsen Knut A, *Buddhismen, Religion, historia, liv*, Natur & Kultur, Stockholm 2003

⁹ Rewentlow Chr, *Vad Buddha lärde*, Larsons Förlag. Täby 1990

¹⁰ Keown Damien, Prebish Charles S, *Introducing Buddhism*, Routledge, New York 2006

¹¹ Kulananda, *En vägledning till Buddhismen*, Svenska förlaget, Stockholm 1998

¹² Keown (2006), sid 28

¹³ Rewentlow (1990), sid 46

¹⁴ Rewentlow (1990), sid 43

Berättelsen om Buddhas födelse och liv skildrar en pojke vid namn Siddharta som växer upp i lyx och överflöd och lever på så sätt ett privilegierat liv.¹⁵ Man antar att familjen tillhörde krigarkasten och Siddhartas fader var då förmodligen en politisk ledare med hög status. Fadern ville styra in Siddharta på den politiska banan och för att Siddharta skulle må gott växte han upp i en mycket skyddad värld. Enligt berättelserna så sägs det att fadern genom en siare fått berättat för sig att Siddharta var förutbestämd att härska över ett andligt eller ett världsligt rike.¹⁶ Fadern, som ville att Siddharta skulle välja den politiska banan, fick veta att detta kunde ske om Siddharta kunde undvika att se dessa fyra tecken: en sjukling, en åldring, ett lik och en asket. Fadern såg därför till att Siddharta alltid var omgiven av vakter som kunde skydda honom från dessa syner.¹⁷

Siddharta fick en passande uppfostran i form av övning i krigiska sporter samt undervisning i ämnen såsom, matematik, språk och religion. I sextonårsåldern blev han bortgift med Yasodhara som senare även födde honom en son, Rahula. Strax efter sonens födelse beslutar gudarna sig för att väcka Siddharta.¹⁸ När Siddharta är ute och åker i hans vagn får han för första gången de fyra tecknen uppenbarade för sig en efter en. Vid väggkanten ser han för första gången en gammal man som ger Siddharta insikt om ålderdom, de två näst följande dagarna kom han i kontakt med sjukdom och död. Skakad över hans upplevelser börjar nu Siddharta att omvärdera sitt eget liv och världen han lever i.¹⁹ Siddharta är i 29- års ålder vid dessa händelser och upplevelsorna markerar hans övergång till vuxenlivet.²⁰ Det fjärde tecknet, en askes, uppenbarar sig för Siddharta den fjärde dagen han är ute och färdas i sin vagn. Siddharta får berättat för sig att en person som lever i askes medvetet försöker undkomma sjukdom, ålderdom och död istället för att passivt underkasta sig dem. Siddharta inser att mötet ger honom ett alternativ till det tomma och ytliga liv som han levt och lyx och överflöd tycks nu vara frånstötande och otillfredsställande. Trots insikten att ett liv i askes troligtvis kommer bli mycket radikalt bestämmer sig Siddharta samma natt för att lämna palats, fru och barn även om detta är smärtsamt för honom.²¹

---

¹⁵ Jacobsen (2003), sid 33

¹⁶ Keown (2006), sid 31

¹⁷ Jacobsen (2003), sid 34

¹⁸ Jacobsen (2003), sid 34

¹⁹ Keown (2006), sid 32

²⁰ Jacobsen (2003), sid 35

²¹ Keown (2006), sid 33

Många av de legender som finns kring Siddharta har en tydlig symbolisk innebörd. Man vill påvisa hur Siddharta, som lever det goda livet, offerar detta för att söka andlig utveckling och en större medvetenhet och mening med tillvaron. Efter att Siddharta lämnat palatset klipper han av sig sitt långa hår, och klär sig i enkla kläder.²² Han lämnar nu den säkra världen och gör avkall på sin politiska ställning. Siddharta söker nu sin andlighet på egen hand och underkastar sig en väldigt sträng form av askes. Han vandrar omkring i landet och har under långa perioder avstått från både sömn och mat. Symboliken av ett liv i askes kan vara att man försöker se livet som det verkligen är och försöker hitta detta genom att rasera alla falska preferenser som målas upp, syftandes främst på hur Siddhartas fader målade upp en falsk värld som han nu vill slå sig fri ifrån. Siddharta har under sin vandring sökt upp olika lärare för att de skulle hjälpa honom hitta en andlig teknik för att frigöra sina sinnen. Genom en lärare i djupmeditation får han kunskaper i att försätta sig i ett tillstånd där medvetandet övergår i att allt upphör och vilar sig på intet.²³ Hjärnan och medvetandet töms på allt innehåll. Efter att med lätthet kunnat behärska denna teknik, men fortfarande med känslan av otillfredsställdhet beger sig Siddharta till en yogalärare som visar honom en annan teknik vars huvudsyfte är att finna ett vilande tillstånd. Detta tillstånd befinner sig sedan i gränslandet för hur allt är uppbyggt och existens samt icke-existens är inte längre en huvudfaktor. Efter att till fullo även behärska denna yogateknik men fortfarande utan att ha funnit svar på sitt sökande börjar Siddharta med extrem askes och självplågeri. Det kunde gå långa perioder utan varken sömn eller mat. Han plågade sig själv genom att i perioder medvetet sluta andas. Ryktet om hans stränga askes gjorde honom berömd och han började nu även få anhängare. Han levde under flera år tillsammans med fem askesvänner och tillsammans utförde de denna form av självplågeri.

Utmattad och inte nöjd med vad han sökte började Siddharta återigen att äta normalt, vilket gjorde att han ansågs som en dålig askes av sina vänner och han blev återigen helt ensam.²⁴ Han hade nu ägnat cirka sex år åt sitt sökande efter frånvaro av begär, upphörandet, lugn och en högre form av kunskap. Alla hans hittills starka försök hade misslyckats, utmattad och förtvivlat kommer han dock ihåg ett barndomsminne där han under en utflykt tillsammans med sin fader, satt sig under ett träd för att titta på när en åker plöjdes.²⁵ Oxarna som långsamt hade lunkat fram och plöjt åkern hade skänkt honom en känsla av lugn och han hade helt

---

²² Kulananda (1998), sid 15

²³ Keown (2006), sid 35

²⁴ Kulananda (1998), sid 17

²⁵ Jacobsen (2003), sid 39

spontant gått in i ett djupmediativt tillstånd. Han funderade på om detta kunde bli vägen för hans sökande och bestämde sig för att göra ett försök. Han begav sig av till en närliggande hjortpark och satte sig i skuggan under ett fikonträd, nu kallat för Bodhiträdet- upplysningens träd.²⁶ Fast beslutsam att denna medelväg mellan njutning och självplågeri skulle hjälpa honom finna svar, sade han:

”Mitt kött må förtvina, mitt blod torka ut, men jag tänker inte lämna den här platsen förrän jag når upplysningen”²⁷

Rak i ryggen och med korslagda ben satt således Gautama i dagar och nätter som följde i ett tillstånd av meditation. En natt kom det sig att han fick se och uppleva sina tidigare existensers kedja, alla detaljer i sina tidigare liv.²⁸ Han försjönk allt djupare i meditation, sinnet blev klarare och började allt längre sträcka sig över en klarare bild över föregående liv. Han såg allt längre och längre tillbaka, han insåg hur han blivit född på nytt och född på nytt. Där samma process hade upprepats gång efter gång. Oändliga upplevda och försvunna världar uppenbarade sig för honom, allt i ett ständigt kretslopp. Efter denna fas kom han nu att uppleva alla andras återfödelse som skedde efter i enlighet med hur de hade levt sina liv.²⁹ Han såg deras kamp och hur deras gärningar påverkade hur deras nästa liv kunde utveckla sig och beroende på detta utgöra hur pass mycket lidande de fick uppleva i livet efter det föregående. Han upplevde den lidande mänsklighetens tidlösa puls³⁰. Det stod klart för honom att en varelse som visade generositet, ödmjukhet och välvilja återföddes under lyckliga förhållanden. På samma sätt som de som levde ett liv fyllda med hat och girighet återföddes tveklöst till ett liv fyllt av lidande. Han kom nu till insikt i hur de faktorer som påverkar återfödelsens vara kunde upphävas, genom att studera gärningarna i andras liv upptäckte Siddharta hur han kunde förutsäga konsekvenserna av människors handlande, deras karma.³¹ Ett gott beteende medförde en god karma och det som var ett dåligt beteende medförde dåligt karma. Under gryningen samma natt hamnar Siddharta i en tredje fas där han inser sambandet mellan livshunger och lidandet. Att leva med livshunger ger ingen lycka. Siddharta hela existens i samband med denna upplysning upphör nu och den personliga mänskliga Siddharta faller bort. Det som nu återstår är en varelse som är fullständig med lysande insikt, total

---

²⁶ Rewentlow (1990), sid 50

²⁷ Kulananda (1996), sid 37

²⁸ Rewentlow (1990), sid 50

²⁹ Kulananda (1996), sid 19

³⁰ Kulananda (1996), sid 19

³¹ Jacobsen (2003), sid 42

förståelse och en gränslös frihet. Detta tillstånd, nirvana, uppnådde Gautama vid 35 års ålder och han blev nu Buddha, den upplyste.³² Enligt de heliga berättelserna satt Buddha kvar under trädet i 49 dagar och begrundade denna upplevelse. Han betraktade alla världens varelser och funderade på om han skulle berätta för någon om upplysningen, han trodde sig att människorna inte skulle ta till sig det han hade upplevt för att de var alltför fångade i sina begär.³³

”De syntes honom som ett vidsträckt fält av lotusblommor. En del blommor var djupt nedsjunkna i dyn, andra hade stuckit upp sina kalkar till vattennivån, andra åter hade vuxit upp en bit ovan vattnet - fastän de var rotade i dyn strävade de mot ljuset. Det fanns varelser som skulle ta till sig det han hade att säga. Buddha beslutade sig för att undervisa.”³⁴

3. Läromedelsanalys

3.1 Analys av Religion och Sammanhang

*Religion och sammanhang, religionskunskap kurs A B*³⁵

I förordet beskriver Ring hur boken är uppbyggd, utifrån ett återkommande mönster där man tar upp grundtankar - ursprung, vardag och högtid, och riktningar. Vidare finns det ett antal uppgifter kopplat till varje avsnitt. Någon vidare presentation av författarens bakgrund finns ej att tillgå, men av författarens tack kan man anta att han är lärare då han tackar ”sina elever från Södra Latins gymnasium”³⁶

3.2 Hur förmedlas bilden av den historiska Buddha?

Ring tar upp att Buddha föddes omkring 560 f kr och att hans namn var Siddharta Gautama. Man förklarar att fadern ville att Siddharta skulle bli världsledare och att han därför levde i

---

³² Jacobsen (2003), sid 42

³³ Jacobsen (2003), sid 42

³⁴ Kulananda (1996), sid 21

³⁵ Ring (2001)

³⁶ Ring (2001), sid 5

lyx och överflöd. I övrigt framgår det av texten att han gick utanför palatsområdet och mötte sjuka och plågade människor vilket gjorde att han en natt lämnade fru och son och hängav sig till ett liv i askes. Vidare beskriver författaren ur Siddharta blir upplyst. Texten finns att tillgå i boken där texten presenteras över en bild av en Buddha staty. ”så en dag, när han mediterade under ett bodhitråd, fann han plötsligt svaret. I det ögonblicket blev han Buddha, vilket betyder upplyst.”³⁷ Under texten förklaras det att buddhismen kallas Den gyllene medelvägen då Buddha varken som uppväxt i lyx och överflöd eller när han hängav sig åt askes hittade vägen till kunskap och insikt. Vidare redogör författaren för att Buddha enligt den s.k. buddhistiska katekesen inte anses var en Gud utan bara en människa. ”Det förekommer, enligt den buddhistiska katekesen, en barnslig uppfattning om att Buddha var Gud och gudasänd, men detta är inte sann buddhism”.³⁸ Författaren visar hur de olika stora riktningarna, theravada och mahayana- buddhism, skiljer sig i bilden av Buddha. I theravada anses han först och främst vara en inspirationskälla och förebild. Medans man i mahayana inte bara anser Buddha vara detta utan de ser honom även som Gud och frälsare.

3.3 Hur tar man upp kvinnan i religionen?

Under rubriken ”Jag tar min tillflykt till församlingen (sangha)”³⁹ redogör författaren om hur den som vill gå det åttafaldiga vägen fullt ut söker sig till en församling för att bli munk. Vidare skriver han ”kvinnor kan bli nunnor med det är sällsynt”⁴⁰ sedan övergår författaren till att förklara vad det innebär att vara munk och vad dess huvudsakliga uppgifter är.

Under rubriken ”Munkar – lekmän” kan man läsa följande om kvinnor:

”Motvilligt accepterade han att kvinnor blev nunnor. I dag finns inte många nunnor och kvinnor intar sällan en ledande religiös roll i buddhismen.”⁴¹ Boken har ett temakapitel som heter Kvinnan i religionen där författaren tar upp kvinnans ställning, just i detta kapitel finns det dock inget att läsa om kvinnor inom buddhismen.⁴²

---

³⁷ Ring (2001), sid 211

³⁸ Ring (2001), sid 212

³⁹ Ring (2001), sid 219

⁴⁰ Ring (2001), sid 219

⁴¹ Ring (2001), sid 223

⁴² Ring (2001), sid 295

3.4 Analys av Religion A

*Religion A*⁴³

I förordet kan man läsa att boken är anpassat efter gymnasieskolans kursplan för religionskunskap A. Man beskriver att man har tagit hänsyn kursplanen och därför lagt tyngdpunkten på att ”aktivera och engagera eleverna genom att ge läromedlet en pedagogisk inriktning mot detta”.⁴⁴ Vidare står det att man medvetet bakat in genusperspektivet i läromedlet. Författarnas bakgrund finns ej att tillgå.

3.5 Hur förmedlas bilden av den historiska Buddha?

Inledningsvis i kapitlet som handlar om buddhism tar man upp historien om Siddharta Gautama. Man skriver att han var son till en indisk furste och att han genast kunde gå och tala. Genom att astrologer spådde honom en framtid som furste om han slapp livets lidande beslöt fadern att Siddharta skulle växa upp med all tänkbar lyx och skiljas från världens ondska. Man beskriver att Siddharta växte upp, gifte sig och fick en son. Trots faderns försök att skydda honom, fick han vid fyra olika tillfällen syn på livets lidande genom en gammal man, en sjuk, en död och till slut mötte han en munk. Han blev upprörd då livets lidande avslöjades för honom. Siddharta övergav fru, barn och lyxliv för att söka sanningen med livet. Vidare står det att Siddharta i flera år fastade och plågade sin kropp, han lyssnade till visa män, men såg ingen mening med livet. ”En dag satt Siddharta under ett träd vid floden Neranja och mediterade. Då fick han upplysningen och blev Buddha (den upplyste).”⁴⁵ I en egen faktaruta tar man upp att Siddharta blev Buddha efter att ha suttit under bodhiträdet i sju dagar. Man skriver att det ursprungliga trädet, *Ficus Religiosa*, finns enligt buddhismen kvar och att dess nedfalla löv vårdas ömt samt att pilgrimer vattnar trädet med vatten och mjölk.⁴⁶ Även här betonar författarna att det inom buddhismen inte finns någon Gud. ”För Buddha var det betydelselöst om det fanns några gudar eller inte”⁴⁷ Vidare skriver författarna att det

---

⁴³ Elm, Thulin (2007)

⁴⁴ Elm, Thulin (2007), sid 3

⁴⁵ Elm, Thulin (2007), sid 54

⁴⁶ Elm, Thulin (2007), sid 54

⁴⁷ Elm, Thulin (2007), sid 55

uppstod en folklig buddhism där Buddha kom att betraktas som gudomlig.⁴⁸ Man skriver att theravada, den ursprungliga läran dominerar i Sydostasien och den folkiga buddhismen, mayhana är vanligast i övriga buddhistiska länder.

3.6 Hur tar man upp kvinnan i religionen?

Vid ett tillfälle i texten då man skriver om munkar tar man i samma mening även upp nunnor som exempel. ”De som följer trosbekännelsen blir munkar eller nunnor och deras mål är att efter detta livet nå Nirvana.”⁴⁹ Man skriver att utöver de levnadsregler som finns för lekmän så har munkar och nunnor utöver de reglerna, mer skärpta. Vidare står det att även fast munkar och nunnor bor i kloster deltar man ändå aktivt i samhället. Utöver detta finns det en faktaruta med rubriken ”Kvinnan i buddhismen.” Här får man läsa att Buddha som tillät kvinnor att bli nunnor så gjorde han det motvilligt. Man beskriver att i de heliga texterna finns det regler som ger munkarna bestämmanderätt över nunnorna. Författarna skriver vidare att detta säkert ligger i dåtidens samhällssyn men också en rädsla för att kvinnan ska skapa begär hos mannen. Man avslutar texten med att skriva att det inom mayhanabuddhismen är jämlikare mellan könen, att nunnor har en aktivare roll och att det finns kvinnliga bodhisatvor.⁵⁰ I faktarutan finns en bild som visar en grupp mediterande kvinnor. Under rubriken ”Kloster” skriver man att det finns inom det flesta grenar av buddhism både munkar och nunnor. Det de har gemensamt är att de avstår från materiella ting, klär sig i mantlar och har rakat huvud. Författarna skriver även att en munk och en nunna endast får äga en mantel, en tiggarskål, en stav, ett bälte, en nål, en tandpetare, en rakkniv och ett drickvattensfilter. Man betonar att det är främst inom zenbuddhism och bland västerländska buddhister som det råder jämlikhet mellan munkar och nunnor, men att inom den traditionella buddhismen så är nunnorna underordnade munkarna.⁵¹

---

⁴⁸ Elm, Thulin (2007), sid 55

⁴⁹ Elm, Thulin (2007), sid 57

⁵⁰ Elm, Thulin (2007), sid 58

⁵¹ Elm, Thulin (2007), sid 67

3.7 Analys av Liv och mening

*Liv och mening – stora boken, Religionskunskap för gymnasiet*⁵²

I boken har man lagt upp både A och B kursens innehåll i boken. Den är tänkt att vara ett flexibelt läromedel där lärarna tillsammans med eleverna kan lägga upp kursens innehåll. I inledningen har man skrivit att boken ger många frågor men inte många säkra svar. Det är tänkt att boken ska vara ett underlag för diskussion kring existentiella frågor samt att som elev ska man bilda sig en egen uppfattning. ”I vår tid finns många som genom starka högtalare försöker ge dig enkla svar på de svåra frågorna. De vill inte gärna att du tänker själv – de beslutar hellre åt dig. Det är en bekväm och farlig väg.”⁵³ Med boken som utgångspunkt vill man att eleverna ska få mod att tänka själva. Någon vidare presentation av författarna finns ej att tillgå.

3.8 Hur förmedlas bilden av den historiska Buddha?

Under rubriken ”Buddha vår vägvisare” så framgår det av texten att man frågat en lärare från ett kloster att berätta kort om Buddha. Texten berättar att det levde en man för 2500 år sedan som efter en hård kamp upptäckte livets mening och hur man kan nå inre harmoni. Denna man är han som kallas Buddha, den upplyste eller uppvaknade. Vidare berättar texten om hur människan på egen hand måste befria sig från livstörsten .

”Det gäller att leva och tänka rätt om man vill nå den bländade insikten om tillvaron. Och Buddha har visat oss den underbara vägen dit. Det är den vägen som munkarna här har börjat vandra.”⁵⁴

Under rubriken ”Saga och sanning i salig blandning” tar man upp Buddhas tidiga år. Om hur han som Siddharta Gautama föddes i en rik familj. Man tar upp att enligt legenderna så hade Siddhartas föräldrar inget sexuellt samliv, utan han avlades på övernaturligt sätt. Texten tar överlag upp hur legenderna runt Buddha ser ut. Författarna skriver om hur Siddhartas far får veta av siare att sonen antingen kommer bli en mäktig krigare eller en stor andlig ledare,

---

⁵² Berg, Rundblom (2005)

⁵³ Berg, Rundblom (2005), sid 2

⁵⁴ Berg, Rundblom (2005), sid 343

fadern ville helst se Siddharta som en mäktig krigare och uppfostrade honom därefter. För att skydda Siddharta förbjöd fadern all kontakt med mänskligt lidande och Siddharta växte upp i en miljö fylld av lyx och var omgiven av unga vackra kvinnor.

Vidare tar man upp hur Siddharta som 29-åring trotsat faderns förbud och gett sig av på utflykt utanför palatsområdet. Författarna har valt att skildra detta med ett långt citat som ingående förklarar hur Siddharta konfronteras med åldrande, sjukdom och död vilket resulterar i att Siddharta chockas av vad livet innehåller. Författarna går sedan in på hur Siddharta lämnar familjen för att bli en tiggarmunk. Man går sedan in på hur Siddhartas liv som asket ser ut.

”Till sist var Siddharta helt utmattad och nära döden av svält. Då insåg han att detta inte kunde vara vägen till upplysning”⁵⁵

Texten skildrar vidare om hur Siddharta blir Buddha, den upplyste, genom att Siddharta hade satt sig under ett fikonträd med avsikten att inte resa sig därifrån förrän han hade nått upplysning. Författarna går sedan in på hur Buddha väljer att undervisa människorna om sitt budskap och sedan övergår texten till att visa på hur Buddha gör när han undervisar och vad hans lära innehåller.

3.9 Hur skildrar man kvinnorna i religionen?

Under rubriken ”Munkarnas liv”⁵⁶ nämns kvinnorna genom att man förklarar att munkar och nunnor har samma levnadsregler som alla buddhister, men att de utöver dessa regler även måste leva i celibat samt följa fem regler som tillfaller dem. Vidare tar man upp nunnorna ytterligare under rubriken ”Munkarnas och nunnornas inre liv.” Till texten bifogas en bild av en buddhistisk nunna samt en vanlig kvinna som mediterar tillsammans. Följande står att läsa om munkarnas och nunnornas inre liv.

”När man ska beskriva munkens eller nunnans liv är det lätt att haka upp sig på det yttre; kläderna, celibatet och reglerna. Men munkens och nunnans verkliga liv utspelar sig i det inre. Det viktigaste en munk eller nunna gör är att sitta alldeles still i djup meditation. Det närmaste man kan komma buddhismens kärna är kanske de två mediterande kvinnorna i bilden. En av

---

⁵⁵ Berg, Rundblom (2005), sid 347

⁵⁶ Berg, Rundblom (2005), sid 359

dem är nunna den andra lever ett vanligt liv med familj och barn men kommer till klostret ibland för att samtala och meditera.”⁵⁷

4. Frågor till religionslärare.

Inför denna uppsats ville jag undersöka om min tes om att elever som läser religion har ett intresse för asiatiska religioner, främst buddhism, hade en faktisk grund. För att undersöka detta valde jag slumpmässigt ut 14 religionslärare från slumpmässigt utvalda gymnasium runt om i landet. Dessa gymnasium hade både praktiska samt teoretiska inriktningar på respektive program. Jag valde att bifoga mina frågor genom e-post och är därför närmast att likna vid en enkät. Av dessa 14 slumpmässigt utvalda lärare fick jag svar från 6 stycken, och även om svaren jag fick var av skiftande karaktär så anser jag ändå att jag fick svar på att min initiala tes kring buddhismen. Övergripande gällde alltså att många elever är nyfikna på de österländska religionerna, främst hinduism och buddhism. Även islam var något som eleverna ville lära sig mer om.

För att få en mer fyllig bild kring hur lärarna jobbar med buddhism i sin undervisning skickade jag ut ytterligare frågor som kunde ge mig svaren på detta. Därmed skickade jag ut frågor till ytterligare 30 slumpmässigt utvalda religionslärare, samt till de 6 lärare som jag tidigare fått svar från. Denna gång skickade jag ut frågor som hade buddhismen som utgångspunkt. Av de 36 lärare jag skickade frågorna till fick jag svar från 5 lärare, varav 2 av svaren var från de lärare jag tidigare varit i kontakt med.

Sammantaget var svaren jag fick ganska lika varandra. Lärarna har på grund av ämnets få timmar valt att koncentrera sin undervisning på kristendom, judendom och islam och har därför lite eller ingen genomgång av buddhism. En lärare valde att skicka med en planeringsstencil som visar hur man delar upp eleverna i grupper där de får ett ämnesområde tilldelat som eleverna själva sen redovisar för varandra i tvärgrupper. En annan lärare som hänvisar till den begränsade tiden i A-kursen skriver att hon tar upp grunderna i buddhismen samt på vilket sätt buddhismen skiljer sig från hinduismen.

---

⁵⁷ Berg, Rundblom (2005), sid 362

4.1 Sammanställning av lärarnas svar.

I och med att svaren från lärarna, som jag nämnt innan, var av skiftande karaktär så har jag valt att presentera svaren i enlighet med hur de skickades till mig. Här är således svaren presenterade utan redigering. Här nedan följer svaren av de frågor jag skickade ut inledningsvis.

De frågor som skickades ut i ett första skede var som följer:

- Har Du märkt om det finns någon specifik religion som särskilt väcker elevernas intresse, om ja, vilken?
- Varför, tror Du, att just denna religion är särskilt intressant i elevernas ögon?

Lärare 1.

Det som väcker mina elevers intresse i religion är bl a islam och hinduism, de tycker också att det är roligt att göra egna arbeten (egen fördjupning). Varför islam väcker intresse tror jag beror på att det i media skrivs en hel del om islam, sedan lever många barn i muslimska familjer och andra barn lever med muslimer i det svenska samhället. Många "svenska" barn (med svenskklingande namn) bildar en uppfattning om islam utifrån sin ev muslimska vänner, klasskamrater och det de hör och ser i media. Många, dock inte alla, är medvetna om att media skriver utifrån det som säljer och det som är lockande. Att man måste försöka se fler perspektiv än endast detta. Att hinduismen väcker intresse, tror jag kan bero på att det är något "nytt" och att den verkar skilja sig från de abrahamitiska religionerna. VAD som väcker intresse beror sedan också vad läraren ställer för frågor till området och om det är någon av dessa frågor som intresserar eleverna. Det kan vara allt från ett klassamhälle till tron på Gud. Eget arbete, där eleverna fördjupar sig inom en valfri religion (inom ett område), är något elever verkar tycka är roligt och intressant. Där de kan fördjupa sig inom något de själva vill och tycker är intressant.

Lärare 2.

Ja satanism och andra "konstiga" religioner. Mindre religioner som kabbalah och scientologin väcker också intresse. Kristendomen väcker klart minst intresse.

Därför att den är något främmande för dem och VÄLDIGT många elever är oerhört kritiska till religioner över huvud taget. Åsikter som att "religioner borde förbjudas eller åtminstone inte få styra ett lands politiska styre", kommer ofta fram. Man anser att de tre abrahamitiska religionerna är alldeles för gamla och omoderna/tråkiga och att anhängare till dem har fostrats in i ett felaktigt tänkt i sin uppväxt och vågar inte gå ur sin kyrka då de blir äldre.

Lärare 3.

Nja...många är intresserade när vi behandlar islam. Framförallt för att de ofta har betydligt mer fördomar än kunskaper. Och ofta lyckas vi besegra många av dem, eller i alla fall vinna kunskaper att tokerierna omfattas av ett fåtal.

Många elever är också intresserade av österländska religioner som de kopplar ihop med kampsport.

Lärare 4.

Islam som är ständigt aktuell och omdiskuterad men även Hindusim som upplevs som en spännande och annorlunda religion

Lärare 5.

Oftast buddhism

Den medialt mjuka framtoningen.

Ej centrerat kring Gud.

Munkväsendet

Dalai Lama

Lärare 6.

Enligt mina upplevelser är eleverna i allmänhet mest intresserade av att läsa om buddhismen.

Jag tror att detta beror på flera ett par olika orsaker:

1. Många elever hann aldrig till buddhismen på grundskolan. Istället ägnades lång tid till judendom, kristendom och islam. Nu vill de absolut inte läsa om detta igen utan istället vill de gå vidare.
2. Relativt många elever har en negativ inställning till religioner. De tycker att det är underligt hur man kan vara religiös, hur man kan tro på en Gud och på något som står skrivet i en "bok". Den förkunskap de har om buddhismen är att det finns ingen Gud och ingen motsvarighet till exempelvis Bibeln.
3. Eleverna vill i allmänhet inte helt avfärda tanken på att det även finns en andlig verklighet men de vill däremot inte betrakta sig som religiösa. De hittar en trygghet i att gilla buddhismen "för det är ju ändå ingen religion".

Nedan följer svaren från frågorna jag ställde kring lärarnas undervisning i buddhism .

Frågorna var:

- Hur presenterar du buddhism för eleverna?
- Vad anser du är viktigt att eleverna ska kunna om buddhism?
- Tar du som lärare upp buddhismen ur ett västerländskt perspektiv?
- Får eleverna granska de medier som påverkar deras livsstil? (Då buddhism ofta är ett inslag i olika livsstilsprogram och tidningar, exempelvis är då påverkan genom inredning, yoga, meditation och liknande)
- Hur tar ni upp kvinnans roll inom buddhismen?

- Tittar man på buddhismen i aktuella händelser? (exempelvis demonstrationerna i Burma)

Lärare 1. (Har svarat på mina tidigare frågor)

Jag har den här gången inte gått igenom buddhism, utan hinduism. Jag fick välja vad jag skulle ta upp då tiden var för knapp. Tyvärr, annars hade jag svara på dina frågor.

Lärare 2. (Har svarat på mina tidigare frågor)

Eftersom religion A är en 50 poängskurs så hinner man aldrig gå igenom allt som man önskar. Därför har jag valt att gå igenom judendom, kristendom och islam noggrant och låta andra religioner som hinduism och buddhism ligga på ett block där eleverna själva får välja en valfri religion att skriva om.

Jag ägnar mycket tid åt etik och moral och livsåskådning då jag själv tycker att det är de viktigaste momenten. Att eleverna själva ska tycka och tänka till om deras egna åsikter.

Lärare 3.

Jag har främst ReA och där ingår inte Buddhismen så djupt tyvärr. Den finns det mest utrymme för i ReB och uppåt.

Lärare 4.

Antagligen gör jag dig besviken, men jag har ingen möjlighet (pga den begränsade tiden i A-kursen) att göra så mycket mer än att ta upp grunderna och på vilka sätt B skiljer sig från Hinduismen, vilket bl a innebär att hinduer i viss mån konverterar till Buddhismen. Självklart finns Burma-demonstrationerna med.

Lärare 5.

Skickar med en planeringsstencil som delvis visar hur vi arbetat med buddismen på samhällsprogrammet. Jag vill dessutom tillägga att vi haft "vanlig" undervisning med avslutande prov på hinduismen tidigare. Därför ville jag ändra

pedagogik. De hemliga redovisningarna kan t ex vara att redovisa buddismen som om
åhörarna varit t ex ..... lågstadieeleverdöva eleverhinduer En annan
redovisningsform kan vara ett debattforum kring buddistiska frågeställningar. Som
avslutning plockar jag kanske fram någon övergripande film.

Lärare 6.

Jag har undervisat för lite och för kort tid i religion för att kunna ge några
vettiga svar på detta..

5. Tidigare forskning

I *Livstolkning och värdegrund*⁵⁸ diskuterar Ragnar Furenhed om de svårigheter som man kan
mötas av när man undervisar i religion. Genom att enbart ägna sig åt rena faktakunskaper
kring ämnet finns det en risk att den enskilde individen upplever religion som något abstrakt
och onåbart. Författaren menar att eleven eller eleverna upplever religionen som något som
angår andra men inte dem själva⁵⁹. Att eleverna ibland får ta del av distanserad kunskap kring
religioner eller att vissa religioner helt förbisetts, anses av författaren som både opedagogiskt
och oetiskt. Att eleverna får lära sig *av* religioner istället för *om* religioner anser författaren
vara av särskild vikt.⁶⁰ Detta medför att eleverna fördjupar sig inte bara i hur andra kulturer
och samhällen fungerar, utan även kring vilken funktion och betydelse eleven själv har i detta
samspel. Eleven tvingas, som Furenhed skriver, ”till ett personlighetsutvecklande
nyttänkande”⁶¹. Furenhed ger i boken också exempel på en lektionsserie som behandlar
buddhism, där han väljer att ge ett individperspektiv på buddhism eftersom andelen
beröringspunkter mellan elevernas livsuppfattning och buddhismens psykologi är många.
Furenhed menar att eleverna kan känna igen sig i den buddhistiska tolkningen av den
västerländska människan och eleverna kan ta till sig tanken på nirvana.⁶²

---

⁵⁸ Almén m.fl (2000)

⁵⁹ Almén m.fl (2000), sid 117

⁶⁰ Almén m.fl (2000), sid 118

⁶¹ Almén m.fl (2000), sid 118

⁶² Almén m.fl (2000), sid 162

I boken *Kan du höra vindhästen? – religionsdidaktik om konsten att välja kunskap*⁶³ har författaren, Kjell Härenstam, undersökt hur religionsundervisningen ser ut i skolan. Utgångspunkten för undersökningen är hur man ger elever en rättvis bild av olika kulturer och religioner. Härenstam väljer att lägga sitt fokus för undersökningen i den tibetanska buddhismen samt hur den genom tiderna blivit beskriven i läroböcker. Härenstam påvisar att man i läromedlen ofta framhåller buddhismen ur dess indiska form, att fokus ligger på den historiska Buddhas liv och hans filosofiska framtoning. Denna riktning av buddhismen, som oftast kallas för theravadabuddhism, har i läromedlen ofta en ateistisk framställning.⁶⁴ Detta, menar författaren, är en konsekvens av att den västerländska människan tolkat om religionen från dess rena form till att bättre passa in i hennes egen livstolkning. Härenstam framhåller att buddhismen är ett mycket mer komplext fenomen än vad det ges sken av i läroböckerna. Den är en världsreligion som andra och ska inte ses som enbart en livsfilosofi. I läroböckerna framhävs ofta buddhismen enbart ur ett filosofiskt och etiskt perspektiv.⁶⁵

Härenstam har i boken reflekterat över vilka val som görs i undervisningen och varför. Han anser att varför- frågan är en mycket viktig fråga, då lärare bör vara uppmärksamma på vems kunskap man grundar sin undervisning på. Det väsentliga är vilka val man gör⁶⁶. Läraren sitter i svår sits då undervisningen grundar sig på andra informanternas urval och kunskap och Härenstam påvisar också att läromedelsförfattarna i sin tur gör sina val genom sin förvärvade kunskap och de krav som läroplaner och dylikt ställer.⁶⁷ Man måste alltså ha med sig frågan varför just denna kunskap valts ut och presenterats.⁶⁸ Vidare diskuterar författaren vilket urval det är som görs i läromedlen och om detta urval kan bli komplett. Han menar att ett läromedels begränsade utrymme inte räcker för att göra fakta kring en religion komplett.⁶⁹ Härenstam framhåller vidare att en läromedelsförfattare ofta presenterar information som är valda av andra än författaren själv. Det är därmed svårt att få fram vems kunskap och värderingar man för fram.⁷⁰ Avslutningsvis går Härenstam in på hur läromedlen skulle kunna göras mer engagerande, genom att gå från tung faktabetoning i kunskap och stil, till att ha en mer litterär framtoning i de bägge.⁷¹

---

⁶³ Härenstam (2000)

⁶⁴ Härenstam (2000), sid 12

⁶⁵ Härenstam (2000), sid 13

⁶⁶ Härenstam (2000), sid 20

⁶⁷ Härenstam (2000), sid 20

⁶⁸ Härenstam (2000), sid 20

⁶⁹ Härenstam (2000), sid 119

⁷⁰ Härenstam (2000), sid 120

⁷¹ Härenstam (2000), sid 164

”Det skulle vara spännande med läroböcker som eggade fantasin och väckte nyfikenheten, gärna genom att inspirera till ifrågasättande av läromedlens *egen* presentation. Läromedlet ses då inte som en slutpunkt, utan som en startpunkt för en *sökprocess* med både kognitiva, emotionella, estetiska och etiska aspekter”⁷²

6. Egen diskussion

I detta avsnitt ämnar jag behandla läromedelsanalysen samt svaren jag erhöll från de lärare jag slumpmässigt valt ut i en vidare undersökning av hur buddhismen framställs i undervisningen. Avsnittet behandlas helt och hållet utifrån min egen syn på hur man framställer Buddha i läromedlen, samt om ett genusperspektiv finns med i respektive läromedel. Vidare diskuterar jag kring lärarnas svar och vad jag har fått för syn på religionsundervisningen i skolan.

6.1 Synen på den historiska Buddha

De läromedel jag har tittat på under min undersökning är alla publicerade under 2000-talet. Börje Rings bok *Religion och sammanhang*⁷³ är den bok som i sammanhanget skulle kunna anses vara mest ”omodern”. När jag har tagit del av hur den historiska Buddha har framställts i texten kan jag tycka att det är lite väl magert. Buddhismen som helhet har ett utrymme på 32 sidor av bokens 312 sidor. Endast en sida tar upp den historiska Buddha och historien i sin helhet är en mycket förkortad sammanfattning. När man skriver att ” så en dag, när han mediterade under ett bodhitråd, fann han plötsligt svaret” är det lite väl diffust i sammanhanget vad det var för svar han sökte. Författaren skriver ”det förekommer, enligt den buddhistiska katekesen, en barnslig uppfattning om att Buddha var Gud och gudasänd, men detta är inte sann buddhism”. Senare i texten tar han dock upp att i mayhanabuddhismen ser man Buddha som Gud och frälsare. Jag anser att ordet ”barnslig” är i sammanhanget ett värdeladdat ord som författaren borde ha utelämnat helt och hållet.

---

⁷² Härenstam (2000), sid 164

⁷³ Ring (2001)

I boken *Religion A*⁷⁴, som är den nyaste av böckerna då den är utgiven 2007, har buddhismen fått ett utrymme på 12 sidor av bokens 169 sidor. Även här skildrar man en mycket snäv bild av den historiska Buddha och man tar upp att ”en dag satt Siddharta under ett träd vid floden Neranja och mediterade. Då fick han upplysningen och blev Buddha (den upplyste)”. Man lämnar ingen vidare information om vad denna upplysning innebär och vad som sker i Siddharta som utgör storskottet för hans lära. Faktarutan som tar upp information kring Bodhitrådet ser jag ingen relevans i överhuvudtaget och jag undrar varför författarna har valt att ägna utrymme åt det istället för att ge en mer övergripande bild över Buddha.

Om man tittar på boken *Liv och mening*⁷⁵ som är en något okonventionell bok i jämförelse med andra läromedel, då den textmässigt har en mer berättande skildring av religionerna, finner man att av bokens 408 sidor har 32 stycken ägnats åt buddhism. Boken ägnar en stor del till att förmedla bilden av den historiske Buddha och man går mer ingående in på hur Buddha når upplysningen och vad den innebär. Buddhismen har i *Liv och mening*⁷⁶ lika stort utrymme som i *Religion och sammanhang*,⁷⁷ men den lämnar mig med mer gedigen kunskap än vad *Religion och sammanhang*⁷⁸ gör. *Liv och mening*⁷⁹ kan möjligtvis vara mer anpassat för de elever som är mer läsvana, men genom bokens upplägg kan lärare anpassa kunskapen den ger till alla nivåer i skolan. Här håller jag med Härenstam som jag skrivit om i min tidigare forskning. Då *Liv och mening*⁸⁰ har en mer skönlitterär framtoning har jag lättare att ta till mig kunskapen och den lämnar mig med en annan typ av nyfikenhet än vad de övriga läromedlen gjort. Härenstam tar även upp läromedelsproblematiken från det perspektiv som jag skisserat ovan. Läromedlen tar upp buddhismen ur ett västerländskt perspektiv så till vida att man koncentrerat sig på dess filosofiska framtoning. Kanske har jag en ambivalent inställning till vad Härenstam skriver? Å ena sidan anser jag att den buddhism som jag tagit del av genom facklitteraturen framställs ur samma perspektiv som läromedlen för fram, vilket framställer en slags västerländsk populärbuddhism. Å andra sidan är det en orättvis bild som visas upp då läroboksförfattarna bortser från den rena buddhistiska läran. Själv har jag lite svårt att se vad den ”rena buddhistiska läran” egentligen är då de facklitterära böckerna jag granskat innehåller samma information som läromedlen tillhandahåller. När jag tittar närmare

---

⁷⁴ Elm, Thulin (2007)

⁷⁵ Berg, Rundblom (2005)

⁷⁶ Berg, Rundblom (2005)

⁷⁷ Ring (2001)

⁷⁸ Ring (2001)

⁷⁹ Berg, Rundblom (2005)

⁸⁰ Berg, Rundblom (2005)

på litteraturen inser jag dock att samtliga är skrivna av västerländska författare. Här har jag således ett stort ansvar som blivande lärare att ställa mig kritisk till min egen förvärvade kunskap och vad jag anser är viktigt att kunna ur ett elevperspektiv. Jag anser att det *är* viktigt att lyfta fram den historiska Buddha och hans liv då det, enligt mig, är en central gestalt inom buddhismen. Om jag tolkat buddhismen rätt, ur mitt västerländska perspektiv, anser även buddhister att Buddha innehar en viktig roll varpå han är dyrkad och vördad inom flera kulturer.

6.2 Synen på kvinnan i religionen.

När man tittar på hur böckerna skildrar kvinnan i religionen har det knappt fått något utrymme alls, vilket tyvärr inte gör mig förvånad. Överlag så ägnar man mest utrymme i böckerna åt munkarna. Man skulle kunna skylla detta på att nunnorna trots allt inte har en särskilt framträdande roll i det buddhistiska samhället, men de finns trots allt, om än undanskymt. Om man tittar på Börje Rings bok *Religion och sammanhang*⁸¹ kan man få uppfattningen att det knappt alls existerar nunnor. I boken *Religion A*⁸², har man gjort ett försök att trots allt integrera kvinnan i religionen. Men, som det framgår av inledningen ska man ha ”... medvetet bakat in genusperspektivet i läromedlet”, kan jag tycka att det nästan blir löjligt om man anser sig göra detta genom att baka in ordet ”kvinna” i samma mening som man tar upp männen. Man har ingen ingående beskrivning av klosterlivet som nunnor lever och inte heller nämner man något om de kvinnliga nunnor som finns i Thailand som kallas *mae chii*, eller de nunneordrar som finns i Sri Lanka. Det man tar upp om kvinnan inom buddhismen hänvisar man till dåtidens samhällssyn. I *Liv och mening*⁸³ har man även här ett föga ingående kvinnoperspektiv. Man nämner kvinnorna i förbigående under rubriken ”Munkarnas liv” men i övrigt finns det inte mycket att tillgå. Både *Liv och Mening*⁸⁴ samt *Religion A*⁸⁵ är trots allt utgivna relativt nyligen och jag är förundrad över att genusperspektivet fortfarande innehar ett så snävt utrymme i dagens läromedel. Efter att ha tagit del av läromedlen som finns att tillgå anser jag att läraren har ett stort ansvar att ge eleverna verktyg att ställa sig kritiskt till den information som läroböckerna ger. Jag efterlyser källförteckningar i läromedlen som jag granskat, vems kunskap är det egentligen som förmedlas?

---

⁸¹ Ring (2001)

⁸² Elm, Thulin (2007)

⁸³ Berg, Rundblom (2005)

⁸⁴ Berg, Rundblom (2005)

⁸⁵ Elm, Thulin (2007)

6.3 Lärarnas undervisning av Buddhism

Svaren jag erhöll från verksamma lärare runtomkring i Sverige var av varierande art, men de visade alla på att det ägnas mycket lite tid åt buddhismen i undervisningen. Detta är intressant! Ser man till elevernas egna intressen, vilket framgår i min utredande del, verkar det som att intresset ändå finns där, och gemensamt med det västerländska samhället syn på österländsk kultur (och religion), borde inte då undervisningen ta lite större hänsyn till vad eleverna själva vill läsa om? De nationella kursplaner som lärarna måste följa talar uttryckligen om att eleven skall ”känna till kristendomens och några andra världsreligioners och andra livsåskådningars grundläggande uttrycksformer, tro och idéer.”⁸⁶ Här finns det således plats att utöver kristendomen ta del av andra religioner och livsåskådningar. I grundskolan har man oftast fått en gedigen genomgång av de abrahamitiska religionerna och kanske man kan lägga tonvikten vid att göra en övergripande repetering av dessa för att sedan göra en mer grundligare djupdykning i religioner som buddhism, hinduism och naturfolkens religioner. I religionskunskapsämnets karaktär och uppbyggnad kan man läsa att ”... den grundläggande utgångspunkten för studierna i religionskunskap är människan. Det är människan och människans situation som skall göras till föremål för studium, och de upplevelser och behov av livstolkning som hon har, skall stå i centrum.”⁸⁷ Jag tror att man ibland glömmer bort människans, elevens, perspektiv i skolan. Både A och B kursen i religionskunskap på gymnasienivå omfattar 50-poäng och det är då oundvikligt att man som lärare på grundval av ämnets få timmar koncentrerat sig på att undervisa i de tre stora världsreligionerna; kristendom, judendom och islam.

Som jag ser det så har religionskunskapsämnet i gymnasieskolan alldeles för få timmar för att till fullo kunna tillgodose de mål som finns uppsatta. Därför behöver lärare sälla i undervisningen. Av svaren jag fått av lärarna kan jag läsa ut frustration över att moment

---

⁸⁶ Religionskunskapen mål hänvisas här till Skolverkets hemsida <http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0607&infotyp=5&skolform=21&id=3204&extraId>

⁸⁷ Religionskunskapsämnets karaktär hänvisas här till Skolverkets hemsida <http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0607&infotyp=8&skolform=21&id=RE&extraId>

måste väljas bort på grund av religionsämnets knappa omfång. I *Livstolkning och värdegrund*⁸⁸ framhåller författaren att det är opedagogiskt och oetiskt att helt förbise vissa religioner. Jag kan hålla med författarens oro över detta, men jag anser att religionskunskapsämnet som sådant behöver en omarbetning. Kanske behövs religion integreras över ämnesgränserna. Att genom temaarbeten eller samarbete med andra kurser, exempelvis historia, samhällskunskap och filosofi kan man tillgodose religionskunskapsämnets hela bredd.

7 Sammanfattning

I min uppsats har jag försökt visa två sidor av buddhismen; den teoretiska och den praktiska. Jag började med att skissera fram den allmängiltiga bilden av Buddha som av många, inklusive mig själv, ses som buddhismens förgrundsgestalt. Sedan analyserade jag den litteratur från gymnasiet som används i det praktiska arbetet i religionskunskap och drog snäva linjer som hela tiden utgick ifrån mina grundfrågor; hur förmedlas bilden av den historiska Buddha och hur tar man upp kvinnan i religionen. Jag kom fram till att buddhismen i böckerna ägnas väldigt lite utrymme, oftast inte mer än 30 sidor – och att bilden av Siddharta och dennes väg till upplysning många gånger var förenklad (exempelvis i Börje Rings *Religion och sammanhang*.) Bilden av kvinnan förmedlades även den sparsamt, och de gånger den gick att finna kändes den stressig och kompakt, exempelvis i *Religion A* av Elm & Thulin där nunnor i förbigående nämns ett fåtal gånger, och detta i samma andemening som munkarna. Att det finns en distinktion och skillnad mellan de bägge könen utövande av religionen framkommer således inte.

Jag ämnade även ge en inblick i buddhismens praktiska utövande i gymnasieskolor och genomförde detta i formen av en enkät, även om enkäten till typen inte följde standardnormen. Svaren visade dels att min grundläggande tes; buddhismen ges lite utrymme i skolan, stämde, i kontrast till att elevernas intresse kring religionen är stort. Någon lärare påpekade att religionens framtoning känns fredfull, en annan nämnde att dess inslag av ateism, eller gudlös tro passade många elever.

Slutligen vore en logisk fortsättning på uppsatsens tema personliga intervjuer med lärare och elever, och kanske alltmer omfattande litteraturstudier. Huruvida detta skulle förändra resultatet återstår att se; tre på måfå valda böcker (som alla används i

---

⁸⁸ Almén, Edgar m.fl (2000)

religionsundervisningen), och 30: talet slumpmässigt valda lärare där majoriteten (av de som svarade) ansåg att buddhism ges för lite utrymme är inga fakta man kan ignorera eller bortse ifrån. Intresset finns där, både bland elever och lärare, och vår västerländska kultur anammar snabbt och heroiskt all österländsk kultur- och religion vi kommer åt. Buddhism och andra österländska religioner tror jag kan vara ett nyttigt inslag i religionsdebatten som annars endast verka handla om de abrahamitiska religionerna och islam.

8. Litteraturförteckning

Tryckta referenser

Almén Edgar m.fl, *Livstolkning och värdegrund, att undervisa om religion, livsfrågor och etik*, Skapande Vetande nr 37, Linköping 2000

Berg Leif, Rundblom Gunilla, *Liv och Mening stora boken, Religionskunskap för gymnasiet*, Almqvist & Wiksell, Uppsala 2003

Elm Sten, Thulin Birgitta, *Religion A*, Interskol AB, Linhamn 2007

Härenstam Kjell, *Kan du höra vindhästen? Religionsdidaktik om konsten att välja kunskap*, Studentlitteratur, Lund 2000

Jacobsen Knut A, *Buddhismen, Religion, historia, liv*, Natur & Kultur, Stockholm 2003

Keown Damien, Prebish Charles S, *Introducing Buddhism*, Routledge, New York 2006

Kulananda, *En vägledning till Buddhismen*, Svenska förlaget, Stockholm 1998

Rewentlow Chr, *Vad Buddha lärde*, Larsons Förlag. Täby 1990

Ring Börje, *Religion och sammanhang, Religionskunskap kurs A B*, Liber AB, Stockholm 2001

Elektroniska referenser

Skolverket religionskunskapsämnet för gymnasieskolan,

<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0607&infotyp=5&skolform=21&id=3204&extraId>

¹

<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0607&infotyp=8&skolform=21&id=RE&extraId>

Tidskrifter

Leva, nr 12 Idéimperiet förlag, Stockholm 2007

Allt i hemmet, nr 2, Bonnier Tidskrifter, Stockholm 2008